

Za svoje kolekcijo je prejel srebrno medaljo Apimondije.

je za izdelke te vrste potrebna vrhunsko oblikovana embalaža, saj poleg kakovostne vsebine ta najbolj pomaga pri prodaji. Imel je srečno roko pri izbiri oblikovalca in uspeh ni izostal, kar potrjuje navsezadnje tudi medalja Apimondie.

Nov zagon je dobil Lojze v zadnjem času, ko se mu je po uspešno končanem študiju pridružil sin Remy. Skupaj sta ustanovila podjetje La Carniole (po naše Kranjca) in razširila svojo dosedanjo dejavnost še na trgovino s čebeljimi roji in maticami kranjske pasme. Z velikim zanosom propagirata v Franciji in tudi v drugih državah sveta slovensko čebelo, širita informacije o bogati zgodovini našega čebelarstva ter opozarjata svetovno javnost na edinstveno ljudsko slikarstvo na panjskih končnicah. Remy se odlično spozna na računalništvo. Po treh mesecih trdega dela mu je uspelo oblikovati svojo stran na internetu (<http://www.apiphyt.com/carnica>), na kateri lahko vsi čebelarji v različnih svetovnih jezikih in seveda tudi v slovenščini dobijo obširne podatke o slovenskem čebelarstvu.

Če kdo zasluži naziv ambasador slovenskega čebelarstva v svetu, potem sta to brez dvoma Lojze in Remy Ivanec.

SPOMLADANSKI RAZVOJ ČEBELJIH DRUŽIN v luči velikoprostorninskega čebelarjenja s standardnimi AŽ panji

Marjan Debelak

Zbral sem nekaj zgoščenih in v moji čebelarski praksi preverjeno učinkovitih nasvetov za pomoč čebelarjem, ki so se odločili za velikoprostorninsko čebelarjenje s standardnimi, to je običajnimi AŽ panji. Nasvete sem združil v tri najpomembnejša obdobja v življenju čebel, povezanih s čebelarskimi opravili. To so: *spomladanski razvoj, rojilno-pašno obdobje in priprava na zimovanje*. Začnimo s prvim obdobjem.

1. Kdor želi čebelariti s polno razvitimi družinami v velikoprostorninskem¹ AŽ panju, naj že zazimi zdrave, močne čebelje družine **v dveh panjskih etažah brez matične rešetke**. Če iz kakršnih koli razlogov čebelar spomladi še nima tako močnih družin, kot navajam, lahko »naredi« do začetka prvih glavnih paš močne družine, če jim dodaja zalego in čebele iz pomožnih družin. Brez matične rešetke povežemo dve etaži v AŽ panjih po mojih izkušnjah povsem zadovoljivo in brez vseh težav z distančnim vložkom, po nekaterih drugih mnenjih pa z dvigom spodnje vrste satnikov. Kakor kdo želi. Čebelja družina lah-

ko *polno oziroma maksimalno* razvije svoje gnezdo le v veliki panjski prostornini, to pa pri AŽ panjih omogočata združeni etaži.

2. Poskrbimo za **čim boljše klimatske razmere v panju**. Že vrsto let jih najbolje zagotavljamo z zlaganjem panjev v *skladanice in čebelnjake* ter s tesno vstavljeno, približno 8 cm debelo toplo blazino iz *penaste gume*, ki prepušča vlago, in ob *odprtih* panjskih vratcih, da gre vlaga lahko iz panja.

3. Spomladanski razvoj čebeljih družin se začne takrat, ko začnejo družine *spet gojiti zalego*. Po mojih izkušnjah se to celo na Gorenjskem redno dogaja v drugi polovici januarja in traja do dosežene razvojne »zrelosti« okoli prvega maja, to pa sovпада tudi z rojilno zrelostjo oziroma pripravljenostjo na rojenje. *Traja torej približno tri mesece*. Sprva je razvoj zaradi mraza počasen, ko se ozračje ogreje, pa vse bolj hiter. Če bi risali krivuljo, bi bila ta za to obdobje dvigujoča se in vbočena (konkavna).

4. **Pri večini močnih čebeljih družin z gnezdom (zalego) na dvoetažnem satovju v AŽ panjih po mojih izkušnjah do konca spomladanskega obdobja ni so potrebni nikakršni ukrepi za spodbujanje razvoja**. Razvijajo se samodejno!

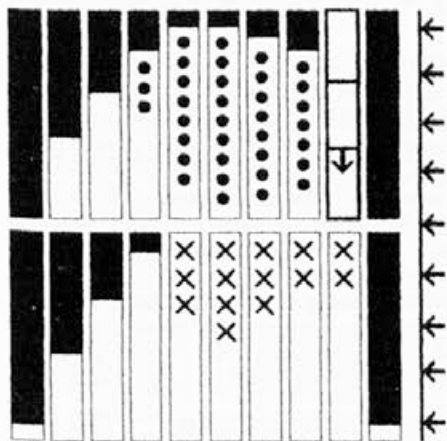
5. Stanje in razvoj vseh družin **občasno kontroliramo** s pogledom skozi zamrežena panjska okena in z baterijsko svetilko, s katero posvetimo med satne ulice. Sliko o stanju družin si ustvarimo tudi z

¹ Velikoprostorninska raba (standardnih) AŽ panjev je možna z uporabo različnih pripomočkov in pomagal. Med njimi so najbolj znani prostorninski dodatki z dodajanjem od zadaj (zaklade, priklopniki ...), dodajanje ali sestavljanje več panjev v poljubno velike panjske enote (AŽ MAKSI ...) in še drugi načini (npr. dodajanje prečno postavljenih, ustrezno skrajšanih satov v prostor med sati in vratci AŽ panja ...).

opazovanjem izletavajočih čebel pred žreli. Močna in pravilno zazimljena družina, ki ne potrebuje nobene pomoči, *že zelo zgodaj* (vsaj v začetku aprila) *zaseda vse sate v obeh etažah*. Na satih z zalego ima zgoščeno jedro čebel in po tem lahko presodimo, kje in kako obsežna je zalega. *V panj prinaša obilo cvetnega prahu in pogosto izletava po vodo. Žrelo take družine je v hladnih jutrih mokro.*

6. Slabše razvite družine, ki nimajo zgoraj opisanih lastnosti, moramo *pregledati* in nato nekaj *ukreniti*. Včasih je vzrok matica ali bolezen in ta vzrok moramo odpraviti takoj. Zadržal se bom le pri družinah, ki nimajo drugih težav, kot da so »zaspale« in le nekoliko *zaostajajo v razvoju*. Take družine skoraj praviloma hitro dohitijo in pogosto celo prehitijo najbolj razvite, zlasti če jim še nekoliko pomagamo, kot to pojasnujem v naslednjih dveh točkah.

7. Praviloma (naj) ima tudi do tega časa najslabše razvita, vendar čebelno močna pridobitna družina (v toplejših dneh mora obsedati domala vsa sate v obeh etažah!) **okoli 1. aprila** vsaj štiri zaležene sate, ki naj bodo v gornji etaži. (Če je zalega spodaj, jo prestavimo navzgor.) Ob zalego vstavimo na eni strani (najbolje tridelni) trotoviski sat z delno že zgrajeno trotovinjo, na drugi strani pa lepe, starejše prazne sate. V spodnji etaži so ob strani najbolj medeni sati, v sredini pa bolj prazni in napolnjeni s cvetnim prahom. (Glej sliko 1.)

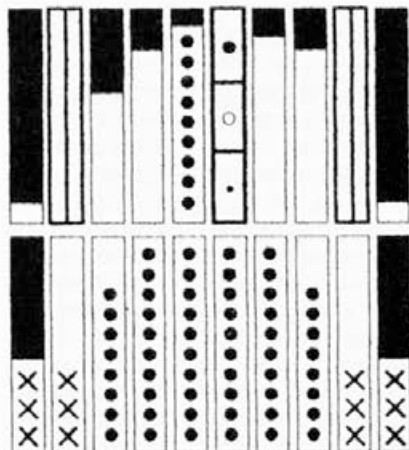

Sl. 1. Tako kot prikazuje risba, okoli 1. aprila uredim gnezdo družinam, ki so nekoliko »zaspale« v razvoju, da bi čim prej dohitele najbolj razvite družine.

Na risbi uporabljam logične, preproste in čim bolj razumljive znake: temne (črne) ploskve za med, prazne (bele) ploskve so prazni sati, pike in krogi so znak za zalego, sredinska črta na praznem satu pomeni sat s satnico, križci so cvetni prah, tridelni trotoviski sat je pač razdeljen na tri dele.

Na desni strani risbe je črta s puščicami, ki ponažarja, da družina s te strani dobiva toploto od primaknjene sosednje družine.

8. Čez 10 do 20 dni, okoli 15. aprila, ima tako urejena družina zaleženo celo gornjo etažo (razen krovnih satov) in je morda začela širiti zalego tudi na sate spodnje etaže. Takrat manj podjetnim družinam, ki so z zalego še vedno v zgornji etaži, drugič priskočimo na pomoč za hitrejši razvoj. Šest zaleženih satov brez izbiranja prestavimo v sredino spodnje etaže. V sredino gornje etaže postavimo preostala zaležena sata, vključno s trotoviskim. Ob njej pa levo in desno postavimo najlepše, že večkrat zaležene, povečini prazne sate. Čisto ob robu so najbolj medeni in obnožinski sati. Poskrbimo za redno lovljenje in odstranjevanje varoj iz trotovine.² To delo je zaradi vedno manj obvladljive varoe koristno, čeprav bi se mu radi izognili. Pomaga poleg vseh drugih, žal vedno novih, vse manj preprostih in vse manj učinkovitih ukrepov za njeno zatiranje, ki jih na tem mestu ne bom navajal, ker je o njih že veliko napisanega. Najprimernejši prostor za *dodajanje satnic* (ob cvetenju češenj) je v zgornji etaži, tik ob zaleženih satih. (Glej sliko 2.)

Sl. 2. Okoli 15. aprila družinam, ki imajo zalego še vedno le v eni etaži, uredim gnezdo po prikazani shemi.

9. Krmljenja za povečan obseg zalege ali tako imenovanega *dražilnega krmljenja* se lotimo le po skrbnem preudarku. Dokler so čebele še v zimski gruči, kot se dogaja še marca, jih ni dobro siliti, da bi zalegale prek obsega svoje gruče, ki skrbi za ogrevanje zalege. **Po mojih izkušnjah dosežejo normalno razvijajoče se in jeseni pravilno nakrmljene pridobitne družine polno pašno »zrelost« okoli 15. maja, in to brez kakršnega koli dražilnega krmlje-**

² Glej različna, v zadnjem času vse pogostejša poročila o koristnosti ukrepanja proti varoi ob pomoči trotovine. Prvi, dokaj popoln prikaz originalne domače **intenzivne** metode uporabe trotovine proti varoi sem objavil v Slovenskem čebelarju, 1984, št. 3, str. 133–139.

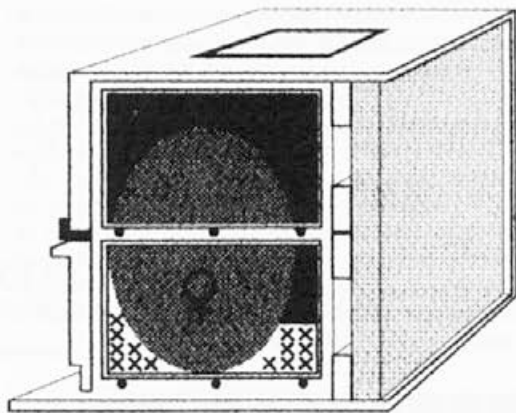
nja (Bled, 550 m nad morjem). Kolikor vem, približno tak datum ustreza začetku skoraj vseh zgodnjih glavnih paš na Slovenskem (akacija, smreka, travniki ...). Če pa kdo s hladnih območij vozi čebele na pašo v toplejše kraje, bo z dražilnim krmiljenjem ob pravem času morda le kaj pridobil. Pri meni drži staro pravilo, po katerem se zdaj ravna le še redkokdo, da je **najboljše spomladansko dražilno krmiljenje dobro jesensko nakrmiljenje.**

10. **Napajalnik za vodo** naj bo celotno obdobje zaleganja na najbolj osončenem in zatišnem mestu v bližini čebelnjaka. Najbolje ob kaki steni, ki jo greje sonce in ovira trebilne prelete čebel, ki bi ga okužile z iztrebki. S kakšnim posebnim sistemom napajanja čebel v panju ali pred žreli ob morebitnem hladnem spomladanskem vremenu se nam po mojem mnenju ni treba ukvarjati.

11. Zgodaj spomladi, pravzaprav še pozimi, številni čebelarji **izgubijo kakšno čebeljo družino zaradi lakote, in to ob »polni skledi«.** Mojim družinam se to doslej še ni zgodilo in sprašujem se, zakaj ne. Ob zazimljenju družine vedno izdatno nakrmim. Imam jih v toplotno dobro izoliranih skladanica v čebelnjaku. Poskrbim tudi, da se v njem ne nabira vlaga. To je vse! Čebele se v hudem mrazu (februarja ali v začetku marca) stisnejo okoli prve zalege. Če je gruča premajhna, med okoli zalege pa porabljen, raje umrejo od lakote, kot da bi zapustile zalego. Razlagam si, da v mojem primeru čebele v takih razmerah *poleg ohranjenih in dostopnih zalog hrane, rešuje predvsem večji obseg zimske gruče.* V taki gruči dosežejo čebele več medenih zalog hrane, ne da bi se gruča premaknila. Večji obseg gruče omogoča večje število zazimljenih čebel. Obseg gruče pa je večji tudi zaradi *dobrih toplotnih razmer v panju.* Vsi lahko opazimo, da se družine v panjih, ki so tesno zloženi v skladanice, v zimsko-pomladnem času primaknejo druga k drugi. *Namesto krogle, kot je oblikovana zimska gruča družin v samostojno stoječih, okoli in okoli hladnih panjih, imata primaknjeni družini zimski gruči v obliki polkrogle, ki jima je na ravni ploskvi, obrnjeni k sosednji družini, ni treba ogrevati.* Na tem toplen mestu je polkrogla brez zaščitnega sloja čebel. Pa tudi sicer je v dobro izoliranih panjih potreben tanjši zaščitni sloj čebel kot pri slabše izoliranih. Čebele se zato lahko razporedijo v plašč ustrezno večje polkrogle, kot bi bila krogla v mrzlem panju ... Taka je moja razlaga. Če niti zgoraj navedeno ne pomaga preprečiti zimskih izgub zaradi lakote »ob polni skledi«, pa imamo predvsem čebelarji s panji z upravljanjem »od zadaj« še eno možnost. V kritičnem obdobju (v drugi polovici februarja), v nekoliko toplejšem vremenu ali umetno ogretem čebelnjaku, *primaknemo neposredno k zimski gruči poln sat medu, ki ga vzamemo iz tistega dela panja, ki je od gruče najbolj oddaljen.* S tem je sicer nekaj dela, vendar je po mo-

jem mnenju vse skupaj neprimerno boljše in preprostejše, kot da bi čebele sredi zime mučili z dodatnim krmiljenjem, kot predlagajo nekateri.

12. Opisani način čebelarjenja za spomladansko razvojno obdobje čebeljih družin **priporočam tudi čebelarjem, ki želijo celo leto čebelariti samo v prostornini, ki je na voljo v AŽ panju, brez prostorninskih dodatkov (ZAKLAD ...) ali sestavljenih panjev (AŽ-MAKSI ...).** Že za prve paše boste imeli res močne družine. Kako pa je s takimi družinami možno učinkovito čebelariti v rojilno-pašnem obdobju, bom pojasnil v naslednjem sestavku, ki ga pripravljam za aprilsko ali majsko številko našega glasila.

Sl. 3. Ob koncu aprila ali v začetku maja imajo moje pridobitne družine v AŽ panjih zalego v obeh etažah na 12 do 14 satih. Večina družin to doseže samodejno, brez čebelarjevih posegov, druge pa ob pomoči opisanih in prikazanih ukrepov.

Družine imajo za zamreženimi okenci ves čas, ko je to mogoče (praviloma od avgusta do maja naslednje leto), tesno vstavljeno 8 cm debelo blazino iz penaste gume in odprta vratca.

Pridobitne družine so v tem stanju končale spomladanski razvoj in so pred najpomembnejšimi odločitvami. Moje družine čaka prostorska širitev z zakladami in (ali) odpiranje dodatnih etaž po sistemu AŽ-maksi.

Slike k članku narisal M. Debelak.

POVZETEK

- Če gre vse v redu, se čebelje družine v dveh etažah AŽ panja v spomladanskem obdobju povsem samodejno, brez čebelarjevih ukrepov, razvijejo do svojega vrhunca.
- Čebelar ima v tem obdobju delo le z družinami z »okvarami« in z »zaspanci«, ki bi jih rad čim prej izenačil z najbolj razvitimi.